

YOZMA TARJIMANING SINTAKTIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Nilufar Qurbonova

PhD-researcher,

Uzbekistan State World Languages University

Annotation

The article examines the lexical, syntactic, and semantic characteristics of medical technology English and explores effective translation strategies for rendering these structures into Uzbek. Special attention is given to the use of passive constructions, nominalization, and complex sentence patterns, which are highly frequent in scientific and technical medical texts. Through analytical examples extracted from professional medical discourse, the study identifies key linguistic challenges and proposes practical solutions for improving translation accuracy, clarity, and scientific objectivity. The findings contribute to enhancing the quality of medical translation and ensuring reliable knowledge transfer in healthcare communication.

Keywords: medical technology English, syntactic features, nominalization, passive voice, translation strategies

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются лексические, синтаксические и семантические особенности английского языка медицинских технологий, а также анализируются эффективные стратегии перевода таких структур на узбекский язык. Особое внимание уделяется пассивным конструкциям, номинализации и сложным предложениям, которые широко используются в научно-технических медицинских текстах. На основе анализа примеров из профессионального медицинского дискурса выявлены основные трудности перевода и предложены практические решения, направленные на повышение точности, ясности и

научной объективности текста. Результаты исследования способствуют улучшению качества медицинского перевода и обеспечению достоверной передачи знаний в сфере здравоохранения.

Ключевые слова: медицинский технический английский, синтаксические особенности, номинализация, пассивный залог, стратегии перевода

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada tibbiy texnologiyalarga oid ingliz tilining leksik, sintaktik va semantik xususiyatlari hamda ularni o'zbek tiliga tarjima qilishning samarali strategiyalari tahlil qilinadi. Ayniqsa ilmiy matnlarda keng qo'llaniladigan passiv konstruksiyalar, nominalizatsiya va murakkab qo'shma gaplarning tarjima jarayonidagi o'rni va ahamiyati o'rganiladi. Professional tibbiy nutqdan olingan misollar asosida tarjimada uchraydigan lingvistik qiyinchiliklar aniqlanib, ularni yengillashtirish bo'yicha amaliy yechimlar taklif etiladi. Tadqiqot natijalari tibbiy tarjimalarning aniq, ravon va ilmiy talablarga mos bo'lishiga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: tibbiy texnologiya ingliz tili, sintaktik xususiyatlar, nominalizatsiya, passiv shakl, tarjima strategiyalari

Globalashuv jarayonida xalqaro ilmiy hamkorlikning kengayishi tibbiyot sohasida ilmiy texnologiyalarni o'rganish va ulardan samarali foydalanishni talab etmoqda. Xususan, COVID-19 pandemiyasi davrida tibbiy axborot almashinuvi yanada jadallashdi va bu jarayonda ingliz tilidagi tibbiy-texnologik matnlarning to'g'ri tarjima qilinishi alohida ahamiyat kasb etdi. Tibbiy texnologiyalarga oid ingliz tili ilmiylik, aniqlik va mantiqiylikni talab etuvchi maxsus til bo'lib, unda passiv qurilmalar, nominalizatsiya, murakkab sintaktik tuzilmalar keng qo'llanadi. Shu bois, bu matnlarni o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida tarjimon nafaqat til bilimiga, balki ilmiy uslubning o'ziga xos xususiyatlarini ham chuqur anglashiga tayanishi lozim.

Tibbiy tarjimalarda xatolik yo'l qo'yish inson salomatligiga bevosita ta'sir qilishi mumkin. Shuning uchun tibbiy texnologiyalar ingliz tilining sintaktik va semantik tuzilishini to'g'ri tahlil qilish, murakkab lingvistik birliklarni adekvat tarzda

tarjima qilish eng muhim vazifalardan biridir. Ushbu maqolada passiv konstruksiyalar, nominalizatsiyalangan birliklar va murakkab gaplar asosiy tadqiqot obyekti sifatida tanlanadi. Ushbu birliklar tibbiy matnlarning ilmiy ifodasini shakllantiruvchi asosiy sintaktik vositalar hisoblanadi.

Maqolaning maqsadi — tibbiy texnologiyalarga oid ingliz tili matnlarining oʻziga xos xususiyatlarini aniqlash, tarjima jarayonida uchraydigan asosiy qiyinchiliklarni tahlil qilish va tarjimonlar uchun samarali strategiyalarni taklif qilishdan iborat. Shuningdek, misollar tahlili orqali tibbiy matnlarning mantiqiy strukturasini saqlagan holda oʻzbek tiliga ravon, ilmiy va mazmunan aniq tarjima qilish yoʻllari koʻrsatib beriladi.

Tibbiy texnologiyalar ingliz tili bugungi global ilmiy kommunikatsiyaning eng faol va muhim qatlamlaridan birini tashkil etadi. U ilmiy yutuqlar, klinik tadqiqotlar, diagnostika jarayonlari, laborator oʻlchovlar va zamonaviy tibbiy uskunalar bilan bogʻliq texnik axborotning asosiy tashuvchisi hisoblanadi. Shu bois, bunday matnlarni oʻzbek tiliga ilmiy aniqlikni saqlagan holda tarjima qilish yuqori masʼuliyat va lingvistik kompetensiyani talab etadi. Ingliz va oʻzbek tillarining struktural farqlari, xususan sintaktik va semantik tizimlaridagi tafovutlar tibbiy matnlarni tarjima qilishda qator qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Ushbu maqolada tibbiy texnologiyalarga oid ingliz tilining uch asosiy xususiyati — passiv konstruksiyalar, nominalizatsiya va murakkab sintaktik tuzilmalar — oʻzbek tili bilan qiyoslangan holda tahlil qilinadi.

Tibbiy ingliz tilida passiv qurilmalar nihoyatda keng qoʻllanadi, chunki ilmiy uslubning asosiy talabi — obyektivlik va muallif shaxsining maksimal darajada chetlashtirilishidir. Masalan, *The samples were examined...*, *The solution was prepared...* kabi jumlalarda jarayonning oʻzi asosiy semantik yukni tashiydi, bajaruvchi esa ikkinchi darajaga tushadi yoki umuman tilga olinmaydi. Bu holat ingliz ilmiy nutqi uchun tabiiy sintaktik hodisadir. Oʻzbek tilida esa passiv shakl mavjud boʻlsa-da, ilmiy matnlarda u kam qoʻllanadi; tilning tabiati faol harakat

shakllarini afzal ko‘radi. Shu sababli inglizchadagi passiv struktura ko‘pincha o‘zbekchaga faol shaklda tarjima qilinadi: *The samples were analyzed* → *Namunalar tahlil qilindi*. Bu nafaqat tabiiylik, balki ravonlikni ham ta‘minlaydi. Ba‘zi hollarda passiv shaklni saqlash zarur bo‘ladi, ammo bu faqat jarayonning bajaruvchisi mutlaqo noma‘lum yoki muhim bo‘lmaganda qo‘llanadi.

Nominalizatsiya tibbiy ingliz tilining yana bir ajralib turuvchi xususiyatidir. Verblarni ot shakliga o‘tkazish, masalan *failure, detection, examination, transmission* kabi birliklar orqali jarayonlar abstrakt voqelik sifatida tasvirlanadi. Bu ilmiy uslub uchun juda muhim, chunki matnning rasmiyligini oshiradi va mantiqiy ixchamlikni yaratadi. Ammo o‘zbek tilida nominalizatsiya uncha faol emas; aksincha, o‘zbek tili fe‘llarni markazga qo‘yadi va jarayonlarni dinamik harakat sifatida beradi. Masalan, inglizcha *Failure of the kidney to eliminate potassium...* kabi struktura o‘zbek tilida *Buyrak kaliyni chiqarib yubora olmasa...* shaklida beriladi. Bu transformatsiya semantik mazmunni yo‘qotmasdan o‘zbek sintaksisiga moslashtirishning eng maqbul usuli hisoblanadi. Nominalizatsiyani to‘g‘ridan-to‘g‘ri so‘zma-so‘z tarjima qilish matnni sun‘iy, og‘ir va noaniq qilib qo‘yishi mumkin.

Murakkab qo‘shma gaplar tibbiy ingliz matnlarining eng muhim va tarjima nuqtai nazaridan eng murakkab qatlamidir. Ingliz tili sintaksisi bog‘lovchi vositalar (hipotaksis) yordamida bir nechta predikativ birliklarni bitta uzun gap tarkibiga joylashtiradi. Tibbiy maqolalarda *including..., by..., through..., which..., when...* kabi izohlovchi bo‘laklar ketma-ket kelib, bitta gap doirasida bir necha ilmiy fakt yoki jarayon tasvirlanadi. O‘zbek tili esa parataksisga — ya‘ni gaplarni ketma-ket bog‘lab ifodalashga — moyildir. Shu sababli inglizcha murakkab gaplarni o‘zbekchada ko‘pincha bo‘lib-bo‘lib, ikki yoki uchta sodda gap orqali ifodalash tabiiyroq hisoblanadi.

Masalan:

By analyzing real-world patient data, including electronic records and monitoring results, researchers can identify optimal treatment pathways kabi gap o‘zbekchaga tabiiy ravishda quyidagicha moslashtiriladi:

Haqiqiy bemor ma'lumotlari — elektron tibbiy yozuvlar va monitoring natijalarini tahlil qilish orqali tadqiqotchilar eng samarali davolash yo'llarini aniqlashi mumkin. Bu transformatsiya mazmunning mantiqiy yaxlitligini saqlagan holda sintaktik moslashuvni ta'minlaydi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, tibbiy texnologiyalar ingliz tilining sintaktik va semantik xususiyatlari o'zbek tilidan tubdan farq qiladi. Ingliz tili obyektivlik va rasmiylikni kuchaytiruvchi struktur elementlarga — passiv qurilmalar va nominalizatsiyaga — suyanadi. O'zbek tili esa mazmunni ravon, sodda va mantiqan izchil ifodalashga intiladi. Shu sababli ingliz tibbiy matnlarini o'zbek tiliga tarjima qilishda so'zma-so'z tarjima emas, balki struktur moslashtirish, fe'llashtirish, gaplarni bo'lish, semantik konvertatsiya kabi strategiyalar qo'llanishi lozim.

Umuman olganda, tibbiy ingliz tilining sintaktik-semantik xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularni o'zbek tilining tabiiy til tizimi bilan uyg'unlashtirish tibbiy tarjimalarning aniqligi, tushunariligi va ilmiy qiymatini oshiradi. Tibbiyot sohasidagi har bir noto'g'ri tarjima klinik qarorlar, diagnostika, davolash jarayonlariga ta'sir qilishi mumkinligi sababli, ushbu lingvistik yondashuv nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. House, J. (2015). Translation quality assessment: Past and present. London: Routledge.
2. Koehn, P. (2020). Neural machine translation. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Läubli, S., Sennrich, R., & Volk, M. (2020). Has machine translation achieved human parity? A case for document-level evaluation. Proceedings of the 2018 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing (EMNLP), 4791-4803.
4. Nida, E. A. (1964). Toward a science of translating. Leiden: E. J. Brill.
8. Newmark, P. (1988). A textbook of translation. London: Prentice Hall.

5. Popović, M. (2018). Error classification and analysis for machine translation output. *Computational Linguistics*, 44(2), 403-432. 10. Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. London: Routledge.

6. Nematova F.K. A communicative-functional approach to the translation process in translation studies *Science and Education in Karakalpakstan* ISSN 2181-9203

